

ALOQA VOSITASI SIFATIDA TELEVIDENIYE VA RADIO DASTURLARI

O'zbekiston davlat san'at madaniyat instituti Nukus filiali
“Texnogen va san'atshunoslik” fakulteti
“Texnogen san'ati” kafedrası oqituvshisi
Qdirbaev Islambek Qutlibaevich
khidrbaevislambek@gmail.com
+998913812565

Anotatsiya: Ushbu maqolada aloqa vostasi sifatida televideniya va radioda dasturlar yaniy eshittiruvlar va ko'rsatuvlardagi diktorlarning ovoz, sozlar va intonatsiyalari haqida so'z etiladi.

Kalit sozlar: televideniye, radio, rejissyor, intonatsiya

ТЕЛЕ-И РАДИОПРОГРАММЫ КАК СРЕДСТВО КОММУНИКАЦИИ

Нукусский филиал института искусств и культуры Узбекистана
Факультет искусствоведения и техногенного искусства
Кафедра техногенного искусства
Кдырбаев Исламбек Кутлибаевич
khidrbaevislambek@gmail.com

Аннотация: В данной статье речь пойдет о звуке, словах и интонациях дикторов в передачах и передачах, транслирующих программы на телевидении и радио в качестве средств коммуникации.

Ключевые слова: телевидение, радио, режиссура, интонация

TELEVISION AND RADIO PROGRAMS AS A MEANS OF COMMUNICATION

Nukus branch of the Institute of Arts and culture of Uzbekistan
Faculty of Art History and Technogenic Art
Department of Technogenic Art
Khidrbaev Islambek Khutlibaevich
khidrbaevislambek@gmail.com

Anotation: This article will talk about the sound, sound and intonations of announcers on television and radio programs, as a vosta of communication.

Keywords: television, radio, rejissyor, intonatsiya

Ovoz paychalarining tebranishida ular orasidan o'tuvchi havo oqimi ham harakatlanib, tovush hosil qiladi. Bunday tovush sekundiga ma'lum miqdordagi tebranishlarga ega bo'lgan havo zarbalari yoki qisqa impulslar ketma-ketligidan boshqa narsa emas. Har bir bunday impuls, burun bo'shlig'ida joylashgan havoning tebranishini keltirib chiqaradi. Tilning, jag'ning, lablarning, yonoqlarning turli pozitsiyalaridan foydalanib, siz turli xil tovushlarni yaratishingiz mumkin va shu bilan ma'lum rezonans chastotalarni hosil qilishingiz mumkin. Shunday qilib akustik (tovushli) signal paydo bo'ladi.

Akustik signal spektrining shakli va tarkibi doimiy ravishda o'zgarib turadi. Spektrlar yuqori va past chastotali, diskret, uzluksiz, uzluksiz va intervalgacha bo'linadi¹.

Ovoz yordamida estetik ma'lumotlar havoga uzatiladi, bu xabarni to'g'ri idrok etish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega emas. Semantik ma'lumotlar alohida rol o'ynaydi, bu bayonotning ma'nosini tushunishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Zamonaviy tilshunoslar "nutq" va "til" kabi tushunchalarni ajratadilar. Nutq - murakkab akustik signalni ishlab chiqarish va qabul qilish jarayoni bo'lib, u orqali bir shaxsning (adresatning) fikri boshqa (adresat) tomonidan uzatilishi va tushunilishi mumkin. Insonning nutqi, birinchi navbatda, uning fikr va his-tuyg'ularini aks ettiradi.²

Til insoniy muloqotning eng muhim vositasi, "vositasi fikr va his-tuyg'ularni shakllantirish va ifodalash, yangi ma'lumotlarni, yangi bilimlarni o'zlashtirish vositasi. Nafaqat nima deyishimiz, balki uni qanday aytishimiz ham muhim, chunki noto'g'ri qo'llangan so'z yoki uning buzilgan shakli, ayniqsa, e'firda nutq madaniyatiga ta'sir qiladi.* Yaratilgan televideniye va radio asarlar hamisha ma'lum bir uslubga mos kelishi kerak. (ilmiy, publitsistik, badiiy va boshqalar) dastur janriga qarab.

Ovoz rejissyori ba'zida nutq yozuvlarini translyatsiyaga tayyorlashda juda ko'p xatolarni tuzatishi kerak. Albatta, buning uchun uning o'zi malakali tahrirlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Televideniye va radio dasturlari matnlarini tahrirlash xususiyatlari haqida gapirishdan oldin biz nutq va og'zaki muloqotni tavsiflovchi keng lingvistik tushunchalarni ko'rib chiqamiz.

Intonatsion-semantik va semantik-sintaktik xususiyatlariga ko'ra nutqni quyidagicha tasniflash mumkin:

- qisqa (qisqa);
- kengaytirilgan (davriy);

¹ Bu haqda qo'shimcha ma'lumot olish uchun qarang: Potapova R.K. Nutq, aloqa, axborot, kibernetika. M., 2001 yil.

² Н.Н. Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)

- aralash (qisqa nutqdan davriy nutqqa va aksincha) o'tish bosqichini ifodalaydi.

Diktor yoki boshlovchining televidenie va radiodagi nutqiga juda jiddiy yondashish kerak. Ekrandagi har qanday ma'ruzachi doimo u yoki bu tarzda tinglayotganlarning ongi va xatti-harakatlariga ta'sir ko'rsatishga intiladi. U ularni ishontirishga yoki ko'ndirishga yoki hayratga solishga yoki qo'rqitishga va hokazo. Bundan tashqari, erishilgan natijalar diktor yoki taqdimotchining niyatlariga kiritilishi mumkin yoki ular kiritilmasligi mumkin, lekin o'z-o'zidan paydo bo'ladi. Eshittirish mahorati ma'ruzachining niyatlari erishilgan natijalar bilan mos kelishini ta'minlashdan iborat³.

Til va nutqning ajralmas qismi so'zdir. Radio va televideniya so'zlarning boshqa til vositalari sifatida tanlanishi bir qator xususiyatlar bilan bog'liq. Televizorda bu birinchi navbatda ekran konteksti, vizual tasvirlar (ramka tarkibi, tahrirlash, kompozitsiya, tasvir dinamikasi); tovush ketma-ketligi (musiqa, shovqinlar, ovozlari, pauzalar, intonatsiyalar); tomoshabinga maksimal ta'sir ko'rsatishga qaratilgan nutq holati.

Og'zaki nutqning bevosita maqsadi televidenie va radio tinglovchilariga turli, ba'zan bir-biriga zid bo'lgan ma'lumotlarni tushunish va tushunishga yordam berishdir.

Og'zaki nutq - Bu o'ziga xos sifat va funktsiyalarga ega bo'lgan nutq uslubi. Og'zaki nutqning asosiy sifati so'zlovchilar atrofidagi vaziyatning haqiqatidir. Bunday nutqning mazmuni - bu muloqot momentining manfaatlari. Suhbat nutqi oldindan tayyorlanmaydi. Shuning uchun u ko'pincha loyqalik bilan tavsiflanadi, differentsiallikning yo'qligi, sukut saqlash va h.k. Bu asosan har doim dialogik va bevosita suhbatdoshning idrokiga bog'liq. Suhbatning ekspressiv vositalariga temp, balandlik, pauza va stress kiradi. Bularning barchasi ma'ruzachining individual xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Intonatsiya so'zlashuv nutqida katta rol o'ynaydi, u og'zaki so'zlarning ma'nosini yaxshiroq ifodalashga (va shunga mos ravishda tushunishga) yordam beradi⁴.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Н.Н Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)
2. А.А. Деникин - Звуковой дизайн в кинематографе и мультимедиа: Учебное пособие. – М.: ГИТР, 2012. – 394
3. А.А. Деникин Звуковой дизайн в видеоиграх. Технологии «игрового» аудио для непрограммистов ДМК Пресс, 2012. – 696 с
4. Никамин В.А. Цифровая звукозапись. Технологии и стандарты. — СПб: Наука и Техника, 2002. -256 стр с ил.
5. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "TEATRDA TEXNIKALIQ ÚSKENELER." *INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL*

³

⁴ Н.Н Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)

SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS 2.17 (2023): 107-111.

6. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "FILMDA MAXSUS OVOZ EFFEKTLAR." *IMRAS* 7.1 (2024): 784-788.
7. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "VIDEO OYINLARDA MAXSUS OVOZ EFFEKTLAR." *Scientific Impulse* 2.15 (2023): 154-157.
8. ҚЫДЫРБАЕВ, Исламбек. "ЁШ ТОМОШАБИНЛАР ТЕАТРИДА ОВОЗ РЕЖИССЁРИ ТУТГАН ЎРНИ (ҚОРАҚАЛПОҚ ЁШ ТОМОШАБИН ТЕАТРИ МИСОЛИДА)." *Journal of Culture and Art* 1.2 (2023): 127-132.